

Archeologienota

Zeebrugge, Marine - Zweedse kaai

Aanpassing

Deel 2: Programma van Maatregelen

Inhoud

Inhoud.....	2
1 Administratieve gegevens.....	1
2 Overzicht maatregelen.....	2
3 Gemotiveerd advies	3
3.1 <i>Bepalingen van de maatregelen</i>	<i>4</i>
4 Programma van Maatregelen Werfbegeleiding.....	5
4.2 <i>Administratieve gegevens advieszone.....</i>	<i>5</i>
4.3 <i>Onderzoeksopdracht</i>	<i>5</i>
4.4 <i>Onderzoeksstrategie, -methode en technieken voor werfbegeleiding.....</i>	<i>6</i>
4.4.1 <i>Algemene onderzoeksmethode</i>	<i>6</i>
4.4.2 <i>Specifieke methodologie.....</i>	<i>7</i>
4.4.3 <i>Natuurwetenschappelijk onderzoek.....</i>	<i>8</i>
4.4.4 <i>Voorziene afwijkingen van de CGP en de algemene bepalingen onderzoekstechnieken en specifieke methode.....</i>	<i>8</i>
4.5 <i>Technisch kader</i>	<i>8</i>
4.5.1 <i>Raming veldwerk en uitwerking.....</i>	<i>8</i>
4.5.2 <i>Personeelseisen.....</i>	<i>8</i>
4.6 <i>Deponering en conservatie archeologisch ensemble.....</i>	<i>9</i>
4.7 <i>Veiligheidsmaatregelen</i>	<i>9</i>

1 Administratieve gegevens

Algemeen

Naam site	Zeebrugge, Marine - Zweedse Kaai, aanpassing
Ligging	Zweedse kaai - Graaf Jansdijk - Kustlaan, gemeente Zeebrugge, provincie West-Vlaanderen
Kadaster	Brugge, Afdeling 12, Sectie V, Percelen 1A, 4K en openbaar domein Brugge, Afdeling 12, Sectie P, Percelen, 18/2H, 21T5, 47M13 en openbaar domein Brugge, Afdeling 12, Sectie S, Percelen 37A en 245C
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2026-0116
Uitgevoerd vooronderzoek	Bureauonderzoek (2025K314)
Bewaarplaats archief	BAAC Vlaanderen

Actoren

Auteurs	Evelyn Schynkel
Betrokken derden	Birger Stichelbaut (Universiteit Gent) Jensy Herpoel (C-ZAR) Pierre Nowak (Atlantikwall Belgium)

Plangebied

Oppervlakte plangebied	18.769 m ²
Oppervlakte advieszone	1.918 m ²
Kartering gewestplan	Industriegebied (1000) Woongebied (100)

De gebruikte administratieve plannen zijn afkomstig uit de catalogus van Geopunt Vlaanderen¹ of het portaal Databank Ondergrond Vlaanderen², tenzij anders vermeld.

¹ GEOPUNT VLAANDEREN 2024 – administratief, historisch, orthofotografisch

² DATABANK ONDERGROND VLAANDEREN 2023 – geografisch

2 Overzicht maatregelen

Advies	Oppervlak / aantal	Tijdstip	Voorwaarde
Opgraving in de vorm van een werfbegeleiding	1.918 m ²	In overleg met opdrachtgever	Aktename archeologienota Toegankelijkheid terrein

3 Gemotiveerd advies

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuw 36 kV kabeltracé gerealiseerd worden. De werken zullen een bepaalde impact hebben op het bodemarchief.

Het nieuwe 36 kV kabeltracé zal het hoogspanningsstation aan de Zweedse kaai met het nieuwe hoogspanningsstation aan de Isabellalaan verbinden. Daarnaast wordt ook een nieuw tracé voorzien dat het hoogspanningsstation aan de Graaf Jansdijk (marinebasis) aansluit op de Isabellalaan. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

Een deel van het traject zal via gestuurde boringen verlopen. De impact op de bodem is hierbij te verwaarlozen. Het andere deel van het traject zal gebeuren in een open sleuf, hier en daar in wachtbuizen. Voor de werken in open sleuf zullen meerdere types worden gebruikt:

- Type A1: twee ondergrondse 36 kV verbindingen gelegd in parallel – 90 cm breed en 100 cm diep
- Type A2: enkelvoudige ondergrondse 36 kV verbinding – 40 cm breed en 100 cm diep
- Type A3: drie ondergrondse 36 kV verbindingen gelegd in parallel – 130 cm breed en 100 cm diep
- Type A4: drie ondergrondse 36 kV verbindingen gelegd in parallel – 130 cm breed en 100 cm diep
- Type B1: wegkruising met wachtbuizen 36kV- 100 cm breed en 110 cm diep
- Type B3: wegkruising met wachtbuizen 36kV- 144 cm breed en 110 cm diep
- Type B4: wegkruising met wachtbuizen 36kV- 40 cm breed en 210 cm diep
- Type B5: wegkruising met wachtbuizen 36kV- 1.200 cm breed en 250 cm diep

In het oosten wordt nog een enkele werfzone voorzien. Hier worden echter geen afgravingen gepland.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat het zuidelijke plangebied sinds lang in de oorspronkelijke kustpolders is gelegen. Het noordelijke deel heeft zich steeds in de Noordzee gesitueerd. Het bodembestand is op verschillende plaatsen onderhevig geweest aan menselijk ingrepen. Bij de aanleg van de haveninfrastructuur en de dokken werd de hele omgeving rondom het plangebied drastisch opgehoogd. Dit vond plaats in de tweede helft van de 20ste eeuw. Deze ophoging kon aangetoond worden op het DHM.

Aangezien de zone van het plangebied aantoonbaar opgehoogd werd met een pakket tot 5,8 m dikte bij de aanleg van de haveninfrastructuur, is de algemene archeologische verwachting zeer laag. Binnen de bovenste meters van het ophogingspakket zijn met zekerheid geen archeologische waarden te verwachten, aangezien deze grond vorige eeuw opgebracht werd. Daarnaast is het zeer waarschijnlijk dat minstens een aftopping van het voormalige maaiveld heeft plaatsgevonden voorafgaand aan deze ophogings- en aanpassingswerken. De kans dat archeologische waarden hierbij geraakt, geroerd of volledig verstoord werden, is groot. De toekomstige ingrepen omvatten de aanleg van een 36 kV kabeltracé door middel van open sleuven van max. 1 m breed, in combinatie met gestuurde boringen. Het tracé bevindt zich in het noordelijke en oostelijke deel echter integraal in het dikke ophogingspakket waarbinnen met zekerheid geen archeologische waarden aanwezig zijn.

De redenen voor een lage archeologische verwachting gelden echter niet voor het eventuele aanwezige wereldoorlog-erfgoed. Betonnen constructies gelinkt aan de Atlantikwall zijn bij de ophoging van de haven vermoedelijk niet afgebroken geweest en kunnen dus binnen de ophogingen bewaard zijn gebleven. Bovendien toont luchtfotografisch onderzoek aan dat ter hoogte van de geplande open sleuven aan de ingang van de marinebasis aan de Graaf Jansdijk vermoedelijk nog bunkers aanwezig zijn. Bijgevolg is er in deze zone een hoog potentieel op kennisvermeerdering in het kader van de geplande werken.

Op basis van het uitgevoerde archeologisch vooronderzoek is er voldoende informatie over de aanwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon voldoende bepaald worden. Volgens de beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek³ is verder onderzoek aangewezen.

3.1 Bepalingen van de maatregelen

Verder vooronderzoek zou in het kader van de werken weinig meerwaarde bieden, daar reeds geweten is dat zich vermoedelijk bunkers uit WOII binnen het plangebied situeren. Het enige ongekende element is de exacte positie en diepte waarop deze zich bevinden. Aangezien de geplande werken bestaan uit het aanleggen van sleuven van ca. 1 m breed, zou verder vooronderzoek al meteen de gehele oppervlakte van de uit te graven zone beslaan en kan beter meteen worden overgegaan op een opgraving. Gezien de technische uitvoeringswijze van de werken in een smalle sleuf is een volwaardige opgraving niet mogelijk en dient deze te gebeuren onder de vorm van een werfbegeleiding.

Mogelijkheden behoud *in situ*

De geplande bodemingrepen verstoren vermoedelijk archeologisch waardevolle restanten. Deze bodemingrepen zijn echter plaats specifiek en essentieel binnen de uitvoer van de beoogde bouwwerkzaamheden. De bodemingrepen kunnen met andere woorden niet verplaatst of geannuleerd worden. Behoud *in situ* van de vindplaatsen is bijgevolg uitgesloten. Er moet worden overgegaan op een andere wijze van de realisatie van de kenniswinst van de vindplaats.

Realisatie potentieel op kenniswinst vindplaats

De realisatie van het potentieel op kenniswinst bij de vindplaats kan niet bekomen worden door een verdere uitwerking van de reeds aangelegde archeologische ensembles. Enkel een bijkomend archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem kan het volledige potentieel van het bodemarchief aan het licht brengen en de kenniswinst die dit potentieel met zich meebrengt realiseren.

Keuze en motivatie onderzoeksmethode

Aangezien het vooronderzoek op basis van het Verslag van Resultaten volledig kan beschouwd worden, en behoud *in situ* van de waardevolle archeologische vindplaatsen uitgesloten is, dienen de aanwezige archeologische resten aan de hand van een werfbegeleiding onderzocht worden. De te volgen bepalingen van maatregelen worden ingegeven door de resultaten van het vooronderzoek en de impact van de geplande bodemingrepen.

Opgraving in de vorm van een werfbegeleiding

De advieszone voor de opgraving omvat enkel de zone ter hoogte van de Graaf-Jansdijk waar vermoedelijk bunkers aanwezig zijn uit WOII, waar binnen het kader van de omgevingsvergunning bodemingrepen gepland zijn. Een impactanalyse toonde immers aan dat deze tot een diepte van +6,0 m TAW tot +7,0 m TAW in de bodem doordringen. De exacte positie en diepte van de bunkers uit WOII is momenteel niet gekend, maar de kans dat ze geraakt worden bij de werken is reëel.

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020 fig.3

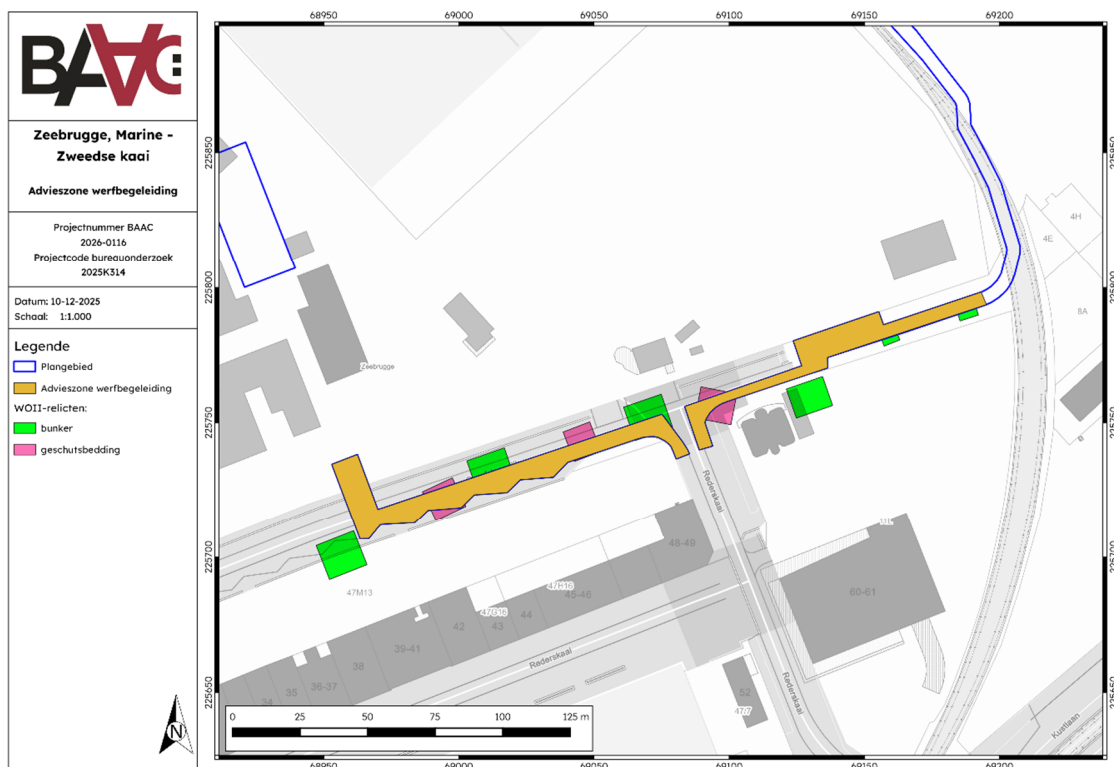
4 Programma van Maatregelen Werfbegeleiding

4.2 Administratieve gegevens advieszone

Naam site	Zeebrugge, Marine - Zweedse Kaai		
Ligging	Graaf Jansdijk, gemeente Zeebrugge, provincie West-Vlaanderen		
Kadaster	Brugge, Afdeling 12, Sectie V, Percelen 1A openbaar domein		
Coördinaten	Noordwest:	x: 68953,05	y: 225798,28
	Noordoost:	x: 69195,13	y: 225798,28
	Zuidwest:	x: 68953,05	y: 225706,90
	Zuidoost:	x: 69195,13	y: 225706,90
Oppervlakte advieszone	1.918 m ²		

4.3 Onderzoeksoopdracht

Enkel de zone ter hoogte van de Graaf-Jansdijk waar vermoedelijk bunkers aanwezig zijn uit WOII, komt in aanmerking voor een werfbegeleiding. Dit omvat een zone van 1.918 m². Hierbij wordt enkel de af te graven zones begeleid.

Figuur 1: Plangebied met afbakening van de zone voor werfbegeleiding

Een werfbegeleiding is een bijzondere vorm van een archeologische opgraving. Ze is daardoor onderworpen aan dezelfde decretale bepalingen als de opgraving. De werfbegeleiding heeft als doel om het archeologisch bodemarchief maximaal te registreren en te onderzoeken, daar waar een volwaardige archeologische opgraving niet mogelijk of opportuun is.

Het doel van deze werfbegeleiding bestaat uit het registreren en onderzoeken van archeologische sporen die door de geplande bodemingrepen eventueel vrij komen te liggen en het registreren van de vrijgekomen bodemprofielen. Waar mogelijk, worden de nodige waarnemingen in het vlak gedaan.

De resultaten van een werfbegeleiding kunnen in eerste instantie de exacte positie van de bunkers behorende tot de Atlantikwall bepalen. Verder kan onderzoek van de bunkers meer inzicht geven in de opbouw en het gebruik van de specifieke bunkers en meer algemeen over de Atlantikwall.

Bij de uitvoering van de werfbegeleiding dienen onderstaande onderzoeksvragen behandeld te worden:

- Wat is de diepte (onderkant en bovenkant) en de bewaringstoestand van de aangetroffen structuren?
- Wat is de opbouw van de aangetroffen structuren?
- Kunnen deze gelinkt worden aan het luchtfotografisch of historisch materiaal en zijn er aanwijzingen voor een specifiek gebruik van de structuren?
- Werden nog andere sporen binnen de opgravingszone aangetroffen?
- Kunnen adviezen geformuleerd worden voor toekomstig onderzoek naar dit type archeologische relict in dit specifiek gebied?

4.4 Onderzoeksstrategie, -methode en technieken voor werfbegeleiding

4.4.1 Algemene onderzoeksmethode

Een werfbegeleiding is een methode van archeologische opgraving waarbij de regie van de graafwerken bij de uitvoerder van de werken berust en het archeologisch onderzoek zich beperkt tot wat mogelijk is binnen het gegeven kader van deze werken. De algemene bepalingen voor een werfbegeleiding worden weergegeven in Hoofdstuk 19 van de Code van Goede Praktijk 4.0.

De werfbegeleiding betracht zo maximaal mogelijk de technieken van een archeologische opgraving te benaderen. Binnen de klijlijnen van het huidige onderzoek, moet men ervan uitgaan dat alle decretaal bepaalde algemene en technische bepalingen bij een opgraving zonder probleem kunnen uitgevoerd worden. Onvoorziene afwijkingen ten aanzien hiervan worden opgenomen en gemotiveerd in het archeologierapport en het eindverslag van de opgraving. Het assessment en de verwerking van de opgravingsresultaten, de rapportage en conservering en omgang van het archeologisch ensemble gebeuren op dezelfde wijze als de opgraving. Voor de volledige werfbegeleiding alsook voor de rapportage geldt dat deze wordt uitgevoerd zoals wordt beschreven in de Code van Goede Praktijk 4.0, Deel 3: Archeologische opgraving. Het assessment en de verwerking van de opgravingsresultaten, de rapportering over het onderzoek, de conservatie en de omgang met het archeologisch ensemble gebeuren op dezelfde wijze als de opgraving. Tijdens de werfbegeleiding worden, indien technisch mogelijk, de nodige referentieprofielen aangelegd. De registratie en staalname daarvan gebeurt conform de bepalingen uit hoofdstuk 21.3 en hoofdstuk 21.4.

Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven. Opendgelegde opgravingsvlakken mogen niet betreden worden met kraan of ander zwaar materiaal. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van werkputten en sporen. Dit betekent

dat een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is. Indien het noodzakelijk wordt geacht voor de juiste interpretatie van sporen of structuren, kunnen bijkomende profielen aangelegd en gedocumenteerd worden. Bij lineaire structuren die de opgravingszone uitlopen, wordt een detailopname of profiel aangeraden om de relatie met de bodem te kunnen bepalen.

Bij een werfbegeleiding ligt de algemene regie van de graafwerken bij het onderzoek - dit houdt in: timing, planning en algemene omvang van de graafwerken - in handen van de uitvoerder van de werken. De concrete regie van de werken wordt echter bepaald door de veldwerkleider. Met de concrete regie wordt bedoeld: de specifieke graafmethode, het aanleggen van vlakken, de omgang met het aanwezige erfgoed (sporen en vondsten) en de registratie van de sporen. De veldwerkleider organiseert de concrete regie van de graafwerken dusdanig dat de decretale bepalingen omtrent een opgraving zo volledig mogelijk kunnen uitgevoerd worden. De geplande werken kunnen met andere woorden niet uitgevoerd worden zonder de regie en begeleiding van een archeologisch veldwerkleider. Gezien de algemene regie in handen ligt van de uitvoerder van de werken, zorgt deze voor de logistieke omkadering van de graafwerken, werfinrichting en de omgang met afgegraven grond. Het graafmateriaal wordt gekozen in overleg met de archeologisch veldwerkleider, waarbij enkel materiaal ingezet wordt dat geen schade toebrengt aan het archeologisch erfgoed.

4.4.2 Specifieke methodologie

De opgraving is van toepassing op de geselecteerde zone van het projectgebied. De planning en de concrete organisatie van deze archeologische werken is te bepalen na overleg met de bouwheer en de aannemer van de algemene bouwwerken.

Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven. Het uitgraven van de kelder dient voorzichtig en laagsgewijs te gebeuren. Er wordt gestreefd naar een maximale afstemming van graafwerk en grondverzet enerzijds en opgravingsploeg(en) anderzijds. Opgelegde opgravingsvlakken mogen niet betreden worden met de kraan en/of ander zwaar materieel. De graafmachine die gebruikt wordt voor het aanleggen van de werkputten en opgravingsvlakken is van een type dat toelaat zowel de horizontale vlakken aan te leggen als de stratigrafie te volgen en dat geen schade toebrengt aan de aangetroffen sporen. De graafbak heeft geen tanden. Het onderzoek eindigt wanneer de kelder is uitgegraven en de nodige archeologische registraties zijn uitgevoerd.

Bij het aantreffen van archeologische sporen worden deze geregistreerd en ingemeten volgens de Code van Goede Praktijk, rekening houdend met de bepalingen voor een opgraving zonder complexe verticale stratigrafie. Voor deze archeologische registraties dient voldoende tijd gerekend te worden zodanig deze op een correcte en veilige manier uitgevoerd kunnen worden. Gezien de structuren tot een aanzienlijke diepte kunnen bewaard zijn, is overleg over methodiek met de bouwheer en aannemer van de bouwwerken noodzakelijk. Indien de structuren in die mate zijn bewaard dat de verdere aanleg van het tracé deze in grote mate zal vernietigen, is overleg met de nodige instanties eveneens noodzakelijk.

Vondsten worden gescheiden ingezameld per spoor en per vondstcategorie. Bij het met de hand verzamelen van vondsten wordt compleetheid nagestreefd. Een uitzondering op de regel dat alle vondsten worden ingezameld, met name door het niet verzamelen of selectief verzamelen van bepaalde vondsten of vondstcategorieën, kan gemaakt worden op basis van de vondstendensiteit of -aard en de vraagstellingen uit de toelating. Ingezamelde vondsten worden nooit op het terrein achtergelaten.

De standaardmethode voor metaaldetectie op het terrein wordt aanbevolen. Het gebruikte apparaat tijdens deze metaaldetectie beschikt over een functie voor metaaldiscriminatie en een functie om storende achtergrondsignalen te onderdrukken of filteren. Metaalvondsten die zich in sporen bevinden, worden ingezameld bij het couperen of uitgraven van het spoor. Vondsten die ingezameld worden bij het aanleggen van het vlak en die niet aan een spoor toegeschreven kunnen worden, worden op het vlakplan aangeduid met hun vondstnummer. De uitgebreide beschrijving voor het uitvoeren van een metaaldetectie tijdens een werfbegeleiding kan teruggevonden worden in hoofdstuk 15.6 van de Code van Goede Praktijk.

4.4.3 Natuurwetenschappelijk onderzoek

De veldwerkleider beslist op welke manier de stalname wordt aangepakt en of het nodig is een natuurwetenschapper te betrekken, rekening houdend met het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 20 in de Code van de Goede Praktijk bespreekt uitvoerig het natuurwetenschappelijke onderzoek bij opgravingen. Voor bemonsteringsstrategie wordt verwezen naar hoofdstuk 20.3 van de Code van Goede Praktijk. Ook het assessment van de stalnames gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk. De relevante stalen worden bepaald na advies van de gespecialiseerde laboratoria, rekening houdend met het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

4.4.4 Voorziene afwijkingen van de CGP en de algemene bepalingen onderzoekstechnieken en specifieke methode

Indien bij het veldwerk van de voorgestelde methode wordt afgeweken, op basis van de bekomen inzichten tijdens de uitvoering van het onderzoek, wordt dit beschreven en verantwoord in de rapportering. Indien de aanpak dient te worden aangepast tijdens het veldwerk, dienen alle betrokken partijen hiervan op de hoogte te worden gebracht.

4.5 Technisch kader

4.5.1 Raming veldwerk en uitwerking

Onderstaande raming betreft een indicatieve inschatting op basis van de huidige gekende gegevens en heeft als doel de initiatiefnemer inzicht te geven in de doorlooptijd en financiële impact van het geadviseerde onderzoek. Deze raming is geen officiële offerte.

De duur van de opgraving (veldwerkfase) wordt geraamd op 15 mensdagen met één archeoloog permanent aanwezig en 10 mensdagen CTE-begeleiding. Als daadwerkelijk sporen worden aangetroffen moet het team opgeschaald worden en/of de termijn uitgebreid worden. Hierbij wordt het aanleggen, documenteren en afwerken van de opgravingszones gerekend. De duur van het veldwerk kan altijd variëren afhankelijk van bijvoorbeeld de weersomstandigheden, aard en hoeveelheid aan sporen en strategische keuzes die gemaakt worden tijdens de uitvoering. Deze begeleiding hangt ook samen met de vordering van de werken van de opdrachtgever.

Voor de uitwerking van de opgravingsresultaten (opmaak grondplannen, vondstverwerking,...) en de opmaak van het Archeologierapport en Eindverslag worden ongeveer 10 mensdagen gerekend. Expliciet niet inbegrepen in deze raming zijn de werfvoorzieningen (keet, toilet, container, afsluiting...), het machinaal grondverzet en de kosten voor eventuele grondwater verlagende maatregelen.

4.5.2 Personeelseisen

Het team dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van het archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een erkend archeoloog die als veldwerkleider optreedt. Deze persoon beschikt over minstens 240 werkdagen opgravingservaring, waarvan minstens 120 werkdagen op WOII-sites. Indien de erkend archeoloog niet aanwezig is in het veld, dient een veldwerkleider met dezelfde competenties continu aanwezig te zijn en diens taken over te nemen.

De erkende archeoloog en/of veldwerkleider heeft de autoriteit over de uitvoering van het gehele project en staat in voor onder meer de melding van de aanvang van opgraving, het indienen van het archeologierapport en het eindverslag, het beheren van archeologische ensembles tijdens het onderzoek en het overdragen van archeologische ensembles aan het einde van het onderzoek. Indien de erkende archeoloog zelf of binnen zijn organisatie niet beschikt over bepaalde specialistische expertise en dit onderzoek uitbestedt, maakt hij de opdrachtschrijving hiervoor dusdanig op dat de uitvoering verloopt conform de bepalingen uit de Code van Goede Praktijk. De veldwerkleider draagt de dagelijkse

leiding van het archeologisch onderzoek, brengt de voorziene onderzoeksstrategie ten uitvoer en behoudt de controle over de werkzaamheden.

De veldwerkleider wordt bijgestaan door een assistent archeoloog die beschikt over het diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit en minstens over 120 werkdagen opgravingservaring, waarvan minstens 60 werkdagen op WOII-sites. De assistent archeoloog vervult uitvoerende taken, op aansturen van de veldwerkleider, en staat de veldwerkleider bij in zijn taken.

Naast de assistent-archeoloog kunnen veldmedewerkers zonder specifieke vereisten het team bij te staan. Naast de archeologen kan het team worden bijgestaan door een aardkundige. Hoofdstuk 21 uit de Code Goede Praktijk bespreekt de inzet van een aardkundige bij opgravingen. Natuurwetenschappers, geofysici en materiaaldeskundigen worden alleen aangewend op vraag van de erkend archeoloog die het nodig acht op basis van de gegevens die vergaard worden tijdens de archeologische opgraving.

4.6 Deponering en conservatie archeologisch ensemble

Vergaarde data en vondsten, het archeologisch ensemble, blijven te allen tijde eigendom van de opdrachtgever. Na onderzoek kan dit ensemble opgenomen worden door een erkend erfgoeddepot, indien dit voor de regio aanwezig is. Dit in overeenkomst met de opdrachtgever. Indien dit depot niet voorhanden is, dient een ander depot te worden gezocht of kan een afspraak gemaakt worden met het uitvoerend bedrijf voor opslag.

4.7 Veiligheidsmaatregelen

Op basis van bestudeerde historische gegevens lijkt er op het terrein een verhoogde kans op het aantreffen van explosieven. Deze wordt als **matig en lokaal hoog** ingeschat. Gezien de huidige ontwikkeling van de site met een naoorlogs opgehoogd pakket, wordt aangeraden de procedure toevalsvondst te respecteren, tenzij de werken tot op het oorspronkelijke maaiveld zouden gaan.

Echter bij het onderzoeken van eventueel aanwezige bunkers, lijkt **een begeleiding van de werken door een OCE-deskundige** de meest correcte en praktische manier van uitvoering. Er moet worden uitgegaan van munitie in achtergelaten toestand met sporadische vondsten van gewapende en niet tot uitwerking gekomen munitie. De OCE-deskundige is aanwezig tijdens de archeologische graafwerken, begeleidt deze bij het machinaal en manueel graven met de nodige apparatuur zodat het verhoogde risico meteen kan worden bijgesteld naar een standaard-risico. Indien blijkt dat het veiligheidsrisico op basis van munitie te groot is, wordt bijkomend advies ingewonnen door de OCE-expert en indien nodig het veldwerk gestaakt om alsnog over te gaan tot een sanering.